

JELÖLÉSI ADATLAP
A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG NEMZETI JEGYZÉKÉRE
TÖRTÉNŐ FELVÉTELHEZ

A. Az elem neve

Pünkösdi templomdíszítés Mendén
Tavaszköszöntő egyházi szokás

B. Az érintett közösség(ek), csoport(ok) vagy egyén(ek)

Mende község evangélikus gyülekezetének tagjai

C. A jelölt elem rövid szöveges leírása

A templomdíszítés szokása Mendén pünkösöd ünnepéhez kapcsolódó, egyházi keretek között zajló tavaszköszöntő szokás. A három napos ünnepi időszakhoz kapcsolódó hagyomány elsősorban a helyi, szlovák eredetű evangélikus közösség tagjait érinti, de a mendei katolikusok és a környező települések evangélikusai is gyakori résztvevői az eseménynek. A templomi májfaállítás szokásában a gyülekezet tagjai nemek és korcsoportok szerinti munkamegosztásban vesznek részt. A férfiak a fák kivágását, szállítását, elhelyezését végzik, míg az asszonyok és gyermekek dolga a fákra kerülő textilek elkészítése, és a fák kendőkkel történő díszítése.

A szalagokkal, hímzett és horgolt kendőkkel feldíszített nyolc nyárfa kitölti a templom két padsora közötti belső teret. A gyülekezet tagjai a májfák alatt ülve hallgatják végig az istentiszteletet.

Az evangélikus gyülekezet tagjai egész éven át aktív közösségként működnek, azonban kiemelkedő szerepe van a hagyomány fenntartásának a csoportidentitás folyamatos megerősítésében. Ennek része az ünnep előtti készülődés, a munka megszervezése, a feladatok kiosztása, az új résztvevők helyének, feladatának megjelölése, és a díszítés utáni közös étkezés.

D. A jelölést beküldő neve

A mendei evangélikus gyülekezet részéről Labadics Istvánné felügyelő

E. Évszám

2011

1. Az elem azonosítása

1.a. Az elem neve

Pünkösdi templomdíszítés Mendén
(Tavaszköszöntő egyházi szokás)

1.b. Az elem egyéb elnevezése

Templomi májfaállítás

1.c. Az érintett közösségek, csoportok, vagy egyének azonosítása

Mende lakossága jelenleg 4130 fő, ebből 290 fő evangélikus vallású, akiknek létszáma a településen belül az elmúlt 120 év alatt szinte változatlan maradt. Nagyobb részben a 18. századi újjátelepítés során beköltözött szlovák telepések leszármazottai. A teljes lakosságnak tehát mindössze 7%-a tartozik az evangélikus közösséghez. Ez az adat a vallásukat gyakorló mendeieknek megközelítően 30%-át jelenti a többségi katolikus felekezet mellett.

Az evangélikus gyülekezet 90%-a szlovák származású. Visszaemlékezések szerint a vasárnap délutáni könyörgések az 1940-es évekig tótul történtek a gyülekezeti tagok kérésére. Az utolsó szlovák nyelvű istentisztelet 1952-ben volt a faluban.

A mendei szlovákság körében mindig az egyház jelentette a legnagyobb összetartó erőt. Visszaemlékezések szerint régen rendszeresen tartottak az evangélikus gyerekek részére vasárnapi iskolát, amit ma az evangélikus hitoktatás helyettesít. A csoport jelenlegi létszáma 24 fő. Foglalkozásaikat vasárnap délelőttönként tartják a gyülekezeti teremben. A vasárnapi iskola szellemiségének továbbéltetése Polczer Csabáné hitoktatónak köszönhető.

A közösségi élet középpontjában a templom áll. A hívek általában a második harangszó után indulnak el a templomba. Az 1950-es évek elejéig a lányok a nagyobb ünnepeken olyan színű ruhába öltöztek fel, amilyen színű volt az oltárterítő. Egybefont, hosszú hajat viseltek, és a hajukban lévő szalag színe is igazodott ilyenkor a viseletükhöz. Minden ünnepnek megvolt a maga színe. Karácsonykor, újévkor és húsvétkor fehér, nagypénteken fekete, pünkösdkor piros, böjti időben lila, Szentháromság vasárnaptól adventig pedig zöld volt az oltáron és szószéken lévő terítő és a gyertyákon lévő szalag színe is. Ehhez igazodott a lányok ünnepi viselete.

A templomban (az oltár felől nézve) a jobboldal a férfiaké, a baloldal pedig az asszonyoké. A legények helye a kóruson volt. A lányok a kórus alatt álltak kettes sorban, amíg a lelkész meg nem érkezett. Amikor a lelkész bejött, és leült a helyére, a lányok kor szerint párosával indultak el. A legidősebbek elöl, a legfiatalabbak hátul álltak.

Ma már sokkal kevesebben járnak a vasárnapi istentiszteletekre, a rendszeresen templomba járók száma harmincra tehető. Így mindenkinek jut hely a padokban. Feloldódott már a nemek és a korcsoportok szerinti elkülönülés is. Elsősorban a

családtagok ülnek egymás mellé. Nagyobb számmal az idősebb és a fiatalabb korosztály képviselői vannak jelen, és a középkorosztály hiányzik a templomból. A gyülekezet több tagja csak nagyobb ünnepeken vesz részt istentiszteleteken, ilyenkor azonban a közösség szokásainak is befogadjává válnak.

1.d. Az elem földrajzi elhelyezkedése és elterjedtsége

Az elem földrajzi elhelyezkedése, elterjedtsége ma Mende községre korlátozódik. A település Pest megyében található, a Tápió mentéhez tartozik, a kistáj első települése, egyben a Tápió vidék nyugati határa is.

A mendei gyülekezet emlékezetében és életében még jelen lévő lelkészek mind megtalálták sajátos szerepüket a szokás megőrzésében, támogatásában, mivel mindannyian felismerték identitás erősítő szerepét. (A mendei evangélikus közösség vezetőinek névsora a Függelékben olvasható)

A templom májfákkal történő pünkösdi díszítése földrajzi elhelyezkedésének, elterjedtségének szélesebb körű meghatározása nem egyszerű feladat. Ha a szokás történetét próbáljuk nyomon követni, akkor a 17. században még országos elterjedtségről beszélhetünk, ami fokozatosan visszaszorult, illetve a 19. század közepétől szinte teljesen eltűnt.

1943-44-ben az országos Luther Szövetség kezdeményezéseként végzett evangélikus néprajzi felmérésben mindössze 12 település neve mellett szerepel a templom pünkösdi zöldággal való díszítése.

Bács-Bodrog megyében Bajsa,

Pest megyében Domony, Mende, Péteri (itt megszűnt szokás),

Nógrád megyében Csánk, Szügy, Vanyarc,

Gömör megyében Gömörpanyit, Jolsvatapolca, Miglészpataka, Rekenyeújfalu és Süvete településeken említi a felmérés a zöldágas díszítést, de egyik helyen sem esik szó az ágak, illetve fák díszítéséről.¹

Szembetűnő, hogy a 12 település közül 8 Nógrád-, illetve Gömör megyei, ami a mendei szlovák telepések Hont megyei eredeti lakhelyének közvetlen szomszédságában található. Feltehetően erről a vidékről hozták magukkal és őrizték meg ezt a szokást a mendeiek.

A maglói evangélikus gyülekezet is pünkösdkor hasonló módon díszíti templomát. Ez a szokás nagyjából nyolc éve kezdődött, amikor a településen megalakult a Szlovák Kisebbségi Önkormányzat. Feltehetően hatott a szokás újraélesztésére a mendei kontinuos templomdíszítő szokás közelsége. A maglói gyülekezet tagjai úgy emlékeznek, hogy településükön is élő hagyomány volt a zöldágazásnak ez a formája, de a Luther Szövetség felmérésében nem szerepelnek. Feltehetően itt már az 1940-es évek előtt megszűnt a szokás.

¹ Harmati B.L. 2005. 117-139.

1.e. Az elem a szellemi kulturális örökség mely területeit képviseli

- a) szóbeli hagyományok és kifejezési formák, beleértve a nyelvet is, mint a szellemi kulturális örökség hordozóját,
- b) előadóművészetek,
- c) társadalmi szokások, rítusok és ünnepi események,
- d) hagyományos tudás, a természetre és a világegyetemre vonatkozó ismeretek és eljárások
- e) hagyományos kézművességhez tartozó tudás és gyakorlat

2. Az elem leírása

A zöld ágat, a tavasz jelképét sok helyen kitűzték pünkösdi hajnalán. Nemcsak a házakat, kapukat díszítették zöld ágakkal, hanem a templomokat is.

A középkori eredetű szokás szívósságát bizonyítja a 17. századi evangélikus zsinatok határozata, amely helyesnek és megőrzendő szokásnak tartja, hogy a diákok pünkösdkor zöld gallyakkal ékesítsék fel a szent épületeket. Kikötést tesz azonban, hogy ez ne lövöldözéssel vagy más szertelenséggel történjen, hanem énekléssel.

A 18. században Tessedik Sámuel azonban már örömmel üdvözli a templomi májusfaállítás szokásának megszűnését: „1770. Beszüntették az ún. májusi vagy pünkösdi fák felállításának szokását. A tanítók tanítványaik segítségével ősidők óta fát szoktak kivágni a pünkösdi előtti napon a kertekben és a szőlőkben s azokat nagy zenebonával a templomba vitték, hogy a sok ember számára amúgy is egészségtelen templom levegőt még jobban elrontsák! Mily szorongó aggódó lélekkel ülhetett pünkösdkor az áhítatos faültető a levegővel megtöltött templomban s mint fürkészhetné kémlelő szemekkel az ott álló májusi fákat? Egyszerre csak elborult szeme és arca, amint szép karcsú gyümölcsfákat pillantott meg azok közt és végül – a saját két-három-négy éves szépen gondozott oltványaira ismert ... oda volt egész pünkösdi áhítata, nem gondolt másra, csak szemei előtt a templomban álló ellopott fácskáira ...”(Tessedik S.: Szarvasi nevezetességek 1938. 52.)

A sokáig virágzó középkori eredetű szokás a 19. század folyamán lassan elenyészett. Haán Lajos 1858-ban megjelent *Békéscsaba története* című művében már említést sem tesz a békési evangélikus gyülekezetek pünkösdi templomdíszítő szokásáról.

Templomok zöld ágakkal történő díszítése még a 20. század közepén is több településen volt élő hagyomány, de májusfák felállításáról utoljára Tessedik Sámuel írt. A néprajzi szakirodalomban sem olvashatunk erre vonatkozó adatot.

Ezért figyelemre méltó, hogy ez a szokás Mendén töretlenül él a mai napig is.

Pünkösdi szombatján már kora reggel mennek a házakhoz a mendei evangélikus lányok és a gyerekek, hogy minél több virágot összegyűjtsenek. A délelőtt folyamán 6-8 férfi kivágja az előre kiválasztott nyárfákat.

A kivágáshoz engedélyt kérnek az önkormányzattól. Ha közelben vannak a fák, vállon is behozzák, messzebről teherautóval oldják meg a szállítást. Régebben ehhez lovas kocsit kellett fogadni. A kivágott fákért délután egy óra körül mennek el. Minden évben nyolc nyárfát állítanak fel a templomban, amelyeknek lombja a kórus fölé ér. A padok két oldalára kerül három-három fa, kettő pedig a kórus alá. Délelőtt, amíg a férfiak a fákkal foglalkoznak, addig a lányok és az asszonyok a kimosott, kikeményített kézimunkákra

otthon felkötik a szalagokat, amelyekkel majd a fákra erősítik azokat. A templomba már felszalagozva hozzák a díszítésre szánt kézimunkákat délután két óra körül.

Régen hímzett szalagokkal, menyecskekendőkkal, fejkendőkkal díszítették a fákat. Ezek sajnos már elkoptak, eltűntek. Nem tudtak rá magyarázatot adni, hogy milyen jelentősége volt a régi díszítésnek. Mindenképpen elgondolkodtató, hogy a női életszakaszokat jelképező fejviseletek darabjait, a lányok hímzett szalagját, a menyecskék fehér kendőjét, az asszonyok színes selymekendőjét kötötték a fák ágaira. Mára ennek a díszítésnek csak az emléke maradt meg.

Az 1940-es évek közepétől, amikor az iskolában kezdtek hímezni tanulni, áttértek a hímzett terítőkhöz, horgolt csipketerítőkhöz, mindenféle kézimunkákkal történő díszítésre. Erre az alkalomra mindenki olyan kézimunkát hoz, amelyet máskor nem használ. Mindenkitől elfogadják a följánlott kendőket, terítőket. Elsődleges szempontnak tartják, hogy minél tarkább legyen a díszítés.

Évek során kialakult munkamegosztással dolgoznak. Mindkét nem és minden korosztály részt vesz az erejének és ügyességének megfelelő feladatban. Már 10-12 éves kortól bekapcsolódnak a munkába a gyermekek is. Így megvalósul a hagyományba való belenevelődés. (A függelékben olvasható a közösség minden tagjának személyre szabott feladata)

A fiatalabb férfiak dolga a nyolc nyárfa kivágása, elhelyezése, és azok megfelelő rögzítése a padsorok mellett. Az idősebb férfiak fiúgyerekek segítségével a fák törzsét borítják be nyárfagallyakkal, hogy a rögzítést eltakarják. Az asszonyok a fákra kötik fel a kendőket, terítőket. Egy külön társaság végzi az oltárkerítés befonását virágokkal. A rács elején lévő keresztet többnyire piros pünkösdi rózsával rakják ki, körben fehér labdarózsával szegélyezik. Egy személy feladata az oltárdíszítés. A lányok a szószéket és a keresztelő kutat virágozzák fel. A díszítés utolsó szakaszában kerülnek fel az egymás mellett álló fák közé kifeszített, háromszög alakban meghajtott csipketerítők és a masnira megkötött hímzett szalagok. Ez a létráról elvégezhető munka néhány fiatalabb asszony feladata, akiket egy-két idősebb asszony irányít. Végül a fák törzsére kerülnek a tavaszi megújulást jelképező „lepkék”, a négyszögletes hímzett terítőkből kialakított jellegzetes díszítmények. Ezt a feladatot egyetlen „specialista” idősebb asszony, Andrejkovics Mihályné (Rózsi néni) végzi. Ő hímezte a kendőket is, a közösség szerint pillanatnyilag még ő tudja legjobban a megkötés módját is. A lepkék felkerülése után takarítják ki a templomot.

A közös munkával töltött délutánt közös étkezés is kiegészítheti. 2010 pünkösdjén a lelkész felesége vendégelte meg a gyülekezet tagjait a templom előtt.

Általában délután négy-öt óra körül szoktak végezni, de emlékeznek rá, hogy régen rászánták a díszítésre az egész szombatot. Nem siettek, gyakran a nyolc órás harangszóig is elhúzták a munkát. Az együtt végzett szolgálat mindenki számára öröm volt.

Pünkösdvásárnap az ünnep kiemelt napja, ilyenkor úrvacsoraosztás is van. Régen kilenc órára mentek úrvacsoravételre, és 10 óra 30 perckor volt az istentisztelet. Ma már együtt tartják mindkettőt 11 órákor. A szertartás menete nem tér el a szokásos ünnepi istentisztelet menetétől. A fák szorosan a padsorokhoz simulnak, így nem akadályozzák semmiben a gyülekezet tagjait, sem a lelkészt, hogy minden a megszokott módon történjék. Legfeljebb az ablakokat kell kinyitni, hogy legyen elég levegő a kis

templombelsőben, amit ilyenkor a fák uralnak. Az istentisztelet alatt a *Jövel Szentlélek Úristen* mellett az evangélikus énekeskönyvben előírt énekeket éneklük.

A pünkösdi istentiszteleten mindig többen vesznek részt, mint az év többi vasárnapján, mivel ezen az ünnepen a Mendéről elszármazott családtagok is hazalátogatnak, hogy rokonaikkal együtt legyenek.

A falubeli katolikusok közül is többen részt vesznek a szertartáson. A katolikus pünkösdi mise korábban befejeződik, így az érdeklődőknek alkalmuk nyílik az evangélikus istentiszteletet is megnézni.

Hétfőn úrvacsora nélküli istentiszteletet tartanak, és délután bontják le a díszítést. A kendőket, szalagokat otthon kimossák, kikeményítik, így teszik el a jövő évi ünnepig. Ezeket a kézimunkákat más alkalommal nem használják. A díszítéstől megfosztott fáknek a továbbiakban nincs szerepük. Többnyire a templomkert egy félreeső zugában összegyűjtik, és különböző közösségi alkalmak, gyerekfoglalkozások alkalmával esti tábortűzhöz, bogrács alá vágják össze a száraz fákat.

A templomdíszítéshez minden évben elegendő létszámban összegyűlnek. Biztató, hogy évről-évre egyre több gyerek vesz részt a munkában. Ez azért is fontos, mert szükséges egy újabb generáció felnevelése, akik fontosnak érzik majd a több évszázados hagyomány továbbélését.

Mende evangélikus közösségében a hagyományok többsége ma még élő, és a megszűntek is kitűnően elérhetőek emlékezettel (karácsonyi kántálás, ostyahordás). Megfelelő személy segítségével akár újraéleszthetőek is lehetnének. A stabil identitástudatú, zárt közösség meg tudta őrizni szokásait. Jövőjük biztosítéka az egyház erejében rejlik. Ha kellő hangsúlyt tudnak fektetni az ifjúság nevelésében a tradíciók átadására, akkor még ebben a percről percre változó és megújuló világban is rácsodálkozhat majd a következő generáció a mendei szokásokra. Ehhez nyújthatna jelentős segítséget a pünkösdi templomdíszítés szokásának felkerülése a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére.

3. A szellemi kulturális örökség jelentőségének társadalmi tudatosítása és közkinccsé válása, valamint a társadalmi párbeszéd ösztönzése

A pünkösdi templomdíszítés az ünnep külsőségeiben megjelenő hagyományát biztosítja generációk óta. A fák díszítése fokozatosan átalakult. A szalagok, kendők helyét a 20. század közepétől átvették a hímzett terítők, amelyek a lakástextíliák divatjának megfelelően változtak. Az időben változó díszítési gyakorlat mellett is állandó keretet biztosít a nyolc májfa az ünnepi istentiszteletnek.

A pünkösdi templomdíszítéssel kapcsolatban többen is említést tettek a két felekezet egymás iránti toleranciájáról. Pünkösdkor a katolikus házakhoz is bezörgettek virágért, amit aztán Úr napján viszonztak. Voltak evangélikus lányok, akik az Úr napi virágszőnyeg elkészítésében is segédkeztek. Az evangélikus szomszédok nem fogták be lovaikat Úr napján a katolikus szomszéd iránti tiszteletből. Pünkösdkor viszont évekig egy katolikus fiatalember szállította a kivágott nyárfákat a templomba a lovas kocsiján az

evangélikus nagyapja emlékének tiszteletére. Egymás szokásainak tiszteletben tartása a falu közösségén belül is kialakította a másik felekezethez tartozók megbecsülését.

A templomdíszítés szokásának identitásformáló hatásán túl jelentős közösségerősítő szerepe is van. A hagyomány megőrzése és átadása lehetővé teszi a gyülekezetben belül a különböző korcsoportok kommunikációját és együttműködését. A templomi májfa állítás hagyományának ápolása alkalmat teremt arra, hogy ez az évszázados múltra visszatekintő tavaszköszöntés fennmaradjon, eleven példaként őrizze az egykor országsszerte gyakorolt szokást.

A hagyomány értékének közösségen kívüli közvetítése több szakmai fórumon is megtörtént. Elhangzott előadás formájában 2004 őszén a MTA Néprajzi Kutatócsoportja által szervezett *Jelenkor kutatás* konferencián, 2005-ben az ELTE Néprajz Tanszéke által meghirdetett, evangélikus hagyományokról szóló szakkollégiumban, illetve 2006-ban az ELTE BTK Folklór Tanszéke és a Magyarországi Evangélikus Egyház Néprajzi Munkacsoportja *Teljesedjétek be Szentlélekkel* címmel megrendezett konferenciáján.

Megjelent tanulmányként a Vallási néprajz sorozat *Evangélikus múltunk – evangélikus jelenünk* című 12. kötetében. (Budapest, 2005. 247-261.)

Így a pünkösdi templomdíszítés már nemcsak a mendei gyülekezet megőrzött értéke, hanem az evangélikus néprajzi kutatások körében is számon tartott hagyomány.

2010. május 24-én, Pünkösöd hétfőjén a Kossuth Rádióban (15:05 – „Bujj, bujj, zöldágacska” Pais Judit – szerk.) közvetített egy órás műsorban a mendei templomdíszítő szokásról csaknem félórás interjú hangzott el a gyülekezet tagjaival. Ezzel a hagyományéltető közösség az országos nyilvánosság lehetőségét is megkapta.

4. Megőrzéssel kapcsolatos intézkedések

4.a. Jelenlegi és korábbi erőfeszítések az elem megőrzésére

A hagyomány megőrzésének elsődleges biztosítója a mendei evangélikus gyülekezet. Ez a kislétszámú felekezeti csoport olyan erős közösségként működik, amely töretlenül tudja közvetíteni hagyományait a felnövekvő generációk felé. A közös származástudat és vallás kötelékén belül napjainkig fennmaradt a pünkösdi templomdíszítő hagyomány mellett a karácsonyi kántálás szokása is. December 24-én este több csoport járja végig a falut, és énekelve köszöntik karácsony ünnepét az ablakok alatt. A kántáló csoportokban éppúgy jelen van minden korosztály képviselője, mint a májfaállítók között pünkösdkor. Mendén még működik a belenevelődés, amelynek során a felnövekvő korosztályok az idősebbektől tanulják meg, majd veszik át a közösség hagyományainak ápolását.

Ezt támogatja és erősíti az iskolai oktatás. A településen működő Géza Fejedelem Általános Iskolában helyi tantervvel működő nyolcévfolyamos néprajzoktatás keretében negyedik és hatodik osztályban szerepel a tananyagban a mendei pünkösöd hagyománya. Így a katolikus felekezethez tartozó gyerekek is megismerkedhetnek a szokással, az evangélikusoknak pedig megerősítést ad, hogy az iskolában is tanulnak róla. Az iskolai oktatás lehetőséget teremtett arra, hogy a település minden tanulója úgy nőjön fel, hogy

felekezeti hovatartozásától függetlenül ismerje és becsülje szülőfalujának ezt az egyedi, mára talán az országhatárokon belül folytonosságában példa nélkül álló értékét.

Az elmúlt évek során a gyülekezet tagjai más településekről is hívtak vendégeket. A gyömrői evangélikusok közül már többen többször részt vettek a pünkösdi istentiszteleten. 2009-ben Somogy megye hét településének evangélikus gyülekezeteiből, a jelenlegi lelkész korábbi szolgálati helyéről és annak szomszédságából busszal érkeztek látogatók, akik a mendeiekkal együtt ünnepelték a pünkösdot. Az istentisztelet után közös ebéden vettek részt, és alkalom nyílt az ismerkedésre, barátkozásra is. A somogyi evangélikusok teljes díszében láthatták a templomot, aminek bizonyára hírért vitték saját településeikre.

A szokás fennmaradásának egyik fontos meghatározója lehetett, hogy az 1740-es években Mendére telepített szlovák evangélikus családoknak egy számukra nyelvileg és felekezetiileg idegen közegben kellett új életet kezdeni. Ez a kettős elszigeteltség megerősíthette a magukkal hozott szokásaikhoz való ragaszkodásukat, mint identitásuk megőrzésének lehetőségét. Ugyanakkor az is jelentős tényező, hogy Mendén mindig olyan evangélikus pap vezette a gyülekezetet, aki nemcsak értéknek tartotta ezt a szokást, hanem híveit támogatta is annak megőrzésében. Olyankor is, amikor az egyházi rendeletek következtében fokozatosan elhalt az egykor országSZerte gyakorolt pünkösdi templomdíszítés.

4.b. A megőrzés tervezett lépései

Az oktatásban működő gyakorlat remélhetőleg hosszú távon képes támogatást nyújtani az evangélikus gyülekezetnek a pünkösdi hagyomány megőrzésében, átörökítésében. Az iskolai oktatási programba szeretnénk beépíteni a hímzett terítők készítésének gyakorlatát. Technika órákon vagy szakkör keretében készülhetnének érdeklődő lányok a pünkösdi májfa-díszítésre. Az elkészült darabokból kiállítást rendeznénk, amely az iskola tanulóin kívül a település lakóinak érdeklődésére is számot tarthat. Ugyanakkor ráirányíthatja a mendeiek figyelmét a pünkösdi ünnepre. A kiállításához kapcsolódó foglalkozásra meghívást kapnának a terítők készítői mellett az evangélikus közösség idősebb tagjai, akiknek itt nyílna alkalmuk megtanítani a gyerekeket a szalagkötés a lepkekötés módjára. Az ünnepet megelőző nyilvános alkalom remélhetőleg több emberben felébreszti az érdeklődést, a fiatalok pedig bátrabban vállalkoznak majd a templomdíszítésben való aktív részvételre.

Mivel nem látványos, turisztikai jelentőséggel bíró szokásról van szó, így a megőrzésben is elsősorban az éltető közösségnek van fontos, majd hogyanem egyedülálló szerepe. Ebben természetesen sokat segít, hogy az egész település megbecsüli és számon tartja a mendeiek egy szűkebb közösségének hagyományát. Tovább erősítheti az evangélikus gyülekezet önbecsülését és értékmegőrző szándékát, ha szokásukat nemcsak saját településük minden lakója tartja számon, hanem annak híre az ország más településeire is eljut.

A megőrzés alapfeltétele tehát az evangélikus gyülekezet erős hagyományozó szándékának megőrzése, az evangélikus lelkész pozitív hozzáállása, és a szokás

értéknek tekintése, megbecsülése az önkormányzat, a civilszervezetek és az egyének szintjén egyaránt.

Amennyiben a szokás felkerül a Nemzeti Jegyzékre, az érdeklődők számára a templom megtekintését az istentiszteleten kívüli időszakban biztosítaná a közösség. Az istentiszteleten való részvétel továbbra is a gyülekezet ünnepe kell maradjon, amelyet nem zavarhat meg a szertartásban részt venni nem kívánó, csak a látvány iránt érdeklődő látogatók mozgása. Ezért a közösség előre meghatározott időben biztosítja a templom megtekintését, amelyet a közösség vezetői szerveznek meg.

4.c. Egyének önkormányzat elkötelezettsége

A mendei evangélikus gyülekezet tagjai évről-évre felvállalják a hagyomány továbbélését. Hosszú évek alatt kialakult szinte mindenkinek a saját feladata. Összeszokott módon szervezik és bonyolítják le a templomdíszítést.

Az egyház részéről a lelkész támogatását mindig élvezte a közösség a hagyomány megőrzésében. A jelenlegi lelkész, Óvári Péter is első pillanattól kezdve elfogadta és a magáénak érezte a templomdíszítő szokás minden mozzanatát.

Mende Község Önkormányzata szintén segíti a gyülekezetet a szokás továbbélésében. Évről évre engedélyezik a megfelelő nyárfák kivágását, illetve szükség esetén rendelkezésre bocsátják a Vízmű teherautóját is a szállítás megoldásához. A polgármesterasszony (bár a katolikus egyházközség tagja) rendszeresen részt vesz az ünnepi istentiszteleten.

5. A közösség részvétele és hozzájárulása

5.a. A közösségek, csoportok és egyének részvétele

A szokás életben maradását a mendei evangélikus gyülekezet biztosítja töretlen lelkesedésével, és generációról generációra hagyományozódó feladatvállalással. A templomdíszítésben résztvevők munkamegosztása a Függelékben olvasható.

A jelölő nyomtatvány összeállításában aktívan közreműködtek, meglévő adataikat rendelkezésre bocsátották az evangélikus lelkész mellett az evangélikus gyülekezet vezetői és a szokás éltetésében is fontos szerepet vállaló tagjai. A megbeszéléseken részt vett a település polgármestere. Személyes tájékoztatással és tanácsadással segítették a munkát a Szellemi Kulturális Örökség Igazgatóságának munkatársai.

5.b. Szabad elhatározásból fakadó, előzetes és megfelelő tájékoztatáson alapuló beleegyezés

Az evangélikus lelkész a vasárnapi istentiszteleteken több alkalommal hirdette, illetve közösségi alkalmak során többször megbeszélte a gyülekezet tagjaival a pünkösdi szokás Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére történő jelölését. Az evangélikus közösség tagjai a jelölő nyomtatvány tartalmát megismerték és benyújtását egyhangúan jóváhagyták. A presbitérium tagjainak aláírásával igazolt közösségi beleegyezés dokumentuma a csatolandó dokumentumok között található.

5.c. A hozzáférést szabályozó szokásos eljárások tiszteletben tartása

Mivel a szokás nem tartalmaz közösségi tabukat, titkos mesterségbeli fogásokat, így nem szükséges külön lépésekben rögzíteni az eljárások tiszteletben tartását.

6. Dokumentáció

6.a. Csatolandó dokumentumok

- A felterjesztés dokumentációja CD formátumban.
- A mendei pünkösdi templomdíszítés szokását bemutató 19 perces film.
- A szokást bemutató rádióműsor hangfelvétele
- A templom díszítését dokumentáló 36 db színes fénykép
- A közösség beleegyezését igazoló dokumentum
- A polgármester támogató nyilatkozata

6.b. Szerzői jogokról való lemondás

A lemondó nyilatkozatok a fényképek, filmek szerzőitől

6.c. További források listája

Bibliográfia:

Hunka Mihály - Foltin Brúnó

1990 Májfaállítás Mendén
Hírharang /Elkötelezett evangélikus és közéleti lap/
2. évfolyam 3. szám 5.o.
Mende - Péteri

Baksa Brigitta:

2001 Jeles napok, ünnepek szokásai Mendén.
In: Szántai Erzsébet (szerk.): Dombok ölelésében - Mende község
története. 81-95. o.
Kiadja: Mende Község Önkormányzata, Mende

2005 A mendei evangélikus közösség megszűnt és továbbélő ünnepi szokásai
In: Evangélikus múltunk és jelenünk. Vallási néprajz 12. 247-260. o.
(szerk.: Veres Emese-Gyöngyvér)
Budapest

8. Aláírás a jelölést benyújtó nevében:

Mende, 2011. május 20.

Labadics Istvánné felügyelő

Függelék

A település evangélikus közösségének vezetői:

A mendei evangélikus közösség 1760-1770 között 7 evangélikus családból alakult. Péteri gyülekezet gondozásában leányegyház közösséggé szerveződtek. Az 1785-86-ban épült iskola volt az első evangélikus egyházi épület.

1811-1835 - **Esztergályos Mihály** szolgált.
Élete utolsó éveiben az egyházmegye főesperese volt.
1832-re - készült el a templom, amit ekkor felszenteltek.

Bartos Pál - mendei származású lelkipásztor volt, 1914-től Szarvason szolgált.

1915-1916 - között **Csaba Gyula** szolgált. Ekkor került sor a templom renoválására. I. világháború idején rekvirálták a templom 2 harangját. 1922-ben elkészült az új nagyharang. 1924-ben Mende önálló anyagyülekezetté vált.

Droba Márton szarvasi vallástanárt ekkor választották meg Mende első lelkészeként.

A gyülekezet vezetői maradtak Reichel Lajos és Frecska György kántortanítók.
A gyülekezet parókiaépítésbe kezdett.
1923-1928-ban különálló iskola épült.

1938-tól **Detre László** 42 évig volt a gyülekezet lelkipásztora.
1945-ig kórházvonaton szolgált, 1959-1976 esperes lett.
Az ő ideje alatt Kiss Károly volt a kántortanító.

Lelkészek:

1981 - **dr Foltin Brúnó**

1990 - **Simonfay Ferenc**

2003 - **Szabó János**

2004 - **Galgóczi Livia**

2007 – **Óvári Péter**

2007-ben került a mendei gyülekezet élére. Az első pillanattól pártfogásába vette a gyülekezet pünkösdi hagyományát. A 2007-ben Mendén megrendezett egyházmegyei találkozón a vendéglátó település a templomdíszítő szokásának bemutatásával köszöntötte a vendégeket. 2009-ben Somogy megye hét településének evangélikus gyülekezetiből érkeztek vendéget, hogy részt vegyenek a pünkösdi istentiszteleten. További részletek!

(Forrás: Detre János szerk. Órállók, A Magyarországi Evangélikus Egyház Északi Egyházkerülete gyülekezeteinek története)

Munkamegosztás a gyülekezetben a pünkösdi templomdíszítés alkalmával

Férfiak- nyárfaágak kivágása, szállítása, padokhoz rögzítése.

Óvári Péter -lelkész

Hunka Mihály - korábbi kántor és felügyelő- az utóbbi 2 évben már nem tudott segíteni.

Szántai János - presbiter

Krajczár Zoltán - másodfelügyelő, szállítás

Polczer Csaba - gondnok

Türi Attila - gondnok

Füstös László - presbiter, szállítás

Greman Béla - gyülekezeti tag

Holló Ferenc - harangozó

Márkus Miklós - presbiter

Nők- templom díszítése: - virággal (oltár, oltárt körbevevő kerítés, keresztelőkút)
- terítőkkal (faágak)

Andrejkovics Mihályné - gyülekezeti tag - terítők (csipkék, kivarrottak, szalagok)

- lepkék kötője

Mikus Pálné – presbiter - hímzett terítők, oltárdíszítés
Greman Béláné – presbiter - hímzett terítők, faágak díszítése
Hunka Mihályné - gyülekezeti tag - horgolt terítők
Bakos Imréné – presbiter - virágok, kerítés díszítése
Mészáros Gyuláné – presbiter - virágok, kerítés díszítése
Labadics Istvánné - megbízott felügyelő- oltárdíszítés
Nyéki Józsefné – presbiter - keresztkötés virágból, takarítás
Pityi Józsefné – presbiter - díszítés, takarítás
Gulyás Gáborné - presbiter-díszítés
Buriusz Istvánné - presbiter-díszítés
Turesán Mihályné - gyülekezeti tag-díszítés
Fáskertiné Szabó Gabriella - presbiter- virágok
Guth Jánosné - pénztáros-virágok
Koczkás Pálné - gyülekezeti tag-virágok adománya az oltárra.

Fiatalok és gyermek segítők:

Az adott évben konfirmálásra készülő gyerekek és fiatalok:
Barna Bella, Nyéki Anikó, Nyéki Klára, Pityi Brigitta, Labadics Árpád, Polczer Dorottya,
Polczer Csilla, Konda Brigitta, Gulyás Boglárka, Gulyás Dániel, Konda Dániel